

KUTATÁS KÖZBEN

A Comenius-1 programban részt vett és részt nem vett iskolák adatainak összehasonlítása¹

Kutatásunk során arról kívántunk képet alkotni, hogy milyen sajátosságokkal rendelkeznek a Comenius-1 programba bekapcsolódott közoktatási intézmények, illetve milyen jellemzőik tekintetében különböznek egymástól a pályázaton részt nem vett, illetve az eredménytelenül pályázó iskoláktól. Úgy gondoltuk, hogy a pályázó és nem pályázó illetve az eredménytelenül pályázó intézmények közötti különbségek megragadása többek között annak a kérdésnek a megválaszolásához is segítséget nyújt majd, hogy egyes iskolák miért tartózkodnak attól, hogy bekapcsolódjanak ebbe az elvben minden oktatási intézmény számára nyitva álló pályázatba.

A fenti kérdések megválaszolása érdekében elemzést készítettünk, amelyhez egyfelől a Socrates programban részt vevő iskoláknak a Tempus Közalapítvány által rendelkezésünkre bocsátott adatai szolgáltak alapul, másfelől azok az iskolákkal kapcsolatos adatok, amelyeket az Országos Közoktatási Intézet OKI győri Információs és Informatikai Irodája által gondozott adatbázisból emeltünk ki az utóbb említett intézmény munkatársainak közreműködésével. A két adatforrás együttes elemzése révén többek között arról kívánunk képet alkotni, hogy milyen sajátosságokat mutatnak az összehasonlítás alapjául szolgáló sokaság jellemzőihez képest a támogatást elnyert intézmények térbeli elhelyezkedése, felszereltsége, a diákok és a pedagógusok összetétele, az iskola által nyújtott pedagógiai szolgáltatások jellege.

Az adatbázisok fő jellemzői

A Tempus Közalapítvány nyilvántartása szerint a Comenius-1 program keretében 1997. novembere és 1999. márciusa között 277 sikeres pályázat született, és az is kiderül e nyilvántartásból, hogy 1998. márciusa és 1999. novembere között 101 pályázatot utasítottak el. (Sajnos arra vonatkozó információt nem kaptunk, hogy mekkora volt az 1998. márciusa előtt elutasított pályázatok száma). A kapott adatokból sajnos az sem derül ki, hogy az elutasítások formai vagy tartalmi okokból történtek-e. Az OKI 2000/2001-es tanévre vonatkozó adatbázisából az óvodák és adathiányok miatt elhagyott iskolák levonása után 4340 intézményt vettünk bele az elemzésbe.

A csökkentett, 4340 oktatási intézményre vonatkozó adatbázis iskolái közül 4134 (az elemzésbe bevont iskolák 95 százaléka) egyszer sem pályázott a szóban forgó programokra, 206 iskola viszont legalább egyszer, vagy többször is pályázott.

¹ A 2001–2002-ben végzett hatásvizsgálat első rész kutatásának eredményei.

1. táblázat: A Comenius-1 program pályázatain való részvétel gyakorisága 1998–99-ben

Az elemzésbe bevont általános iskolák és középiskolák közül	Esetszám	%
Nem pályázott	4134	95,3
Egyszer pályázott	107	2,5
Kétszer pályázott	88	2,0
Háromszor pályázott	11	0,25
Összesen	4340	100,0

Vagyis az elvben minden közoktatási intézmény számára felkínált pályázási lehetőséggel a programok magyarországi hozzáférhetőségének első, 1997 és 1999 közötti időszakában az intézmények kevesebb mint 5 százaléka élt, ugyanakkor az iskoláknak egy igen kis része többször is szerencsét próbált. Sikerrel pályázott legalább egyszer, vagy többször is 138 iskola, 45 iskola pályázott ugyan, de elutasították pályázatát, 23 iskolának pedig egyaránt voltak sikeres és sikertelen pályázatai.

2. táblázat: A pályázatok megoszlása az egyes időpontokban

	Sikeres pályázat	Elutasított pályázat	Elfogadási arány
1997. november	42	n.a.	
1998. március	57	7	89%
1998. november	63	28	66%
1999. március	73	23	76%
1999. november	n.a.	23	

1997 és 1999 között miközben nőtt a támogatott intézmények száma, a pályázatok iránti érdeklődés még gyorsabban növekedett, és a két változás együttes eredményeként, továbbá a pályázatok elbírálása terén bekövetkezett egyfajta szigorodás hatására valamelyest romlott a pályázók azon esélye, hogy támogatáshoz jussanak.

A Comenius-1 programban részt vett és az abból kimaradt iskolák összehasonlítását két lépésben végeztük el, először a pályázó és nem pályázó iskolákat hasonlítottuk össze, majd a pályázatokon sikeresen, illetve sikertelenül szerepelt intézmények továbbá a változó elbírálásban részesült iskolák jellemzőit vettettük össze. Az elemzés során az alábbi dimenziókat vettük figyelembe:

- Az intézmény típusa, jellege – az iskola által nyújtott képzési formák tükrében
- A fenntartó típusa
- Az iskola területi elhelyezkedése:
 - milyen típusú településen működik az iskola,
 - az intézmények régiók szerinti elhelyezkedése,
 - az intézmények megyék szerinti elhelyezkedése
- Az iskola nagysága: a tanulólétszám alapján
- Az iskola anyagi ellátottsága: a könyvtári állomány nagysága az egy tanulóra jutó könyvek száma alapján
 - Az iskola társadalmi-kulturális arculata, presztízse:
 - Az általános iskolák esetében a cigány felzárkóztató programban részt vevők aránya a tanulók összlétszámához képest, amely adatból a cigány származású diákok részarányra lehet következtetni,

- A középiskolák esetében sikeresen érettségizők aránya az összes érettségizőhöz viszonyítva.
 - A nők aránya a tantestületben.
 - Az osztályismétlők aránya a tanulók összlétszámán belül.
 - Középiskolák esetében az adott intézménybe felvételizők körében mért túljelentkezési arány.
 - Az egyes tantárgyakat emelt óraszámú tanuló aránya a teljes tanulólétszámon belül.
 - A nyelvszakos pedagógusok aránya a tantestületen belül.
 - Az idegen nyelvet tanulók aránya az iskola tanulólétszámán belül.
 - Az iskola igazgatójának iskolai végzettsége
 - A tantestület tagjainak iskolai végzettség szerinti megoszlása.
- Az iskola vonzáskörzetének kiterjedtsége: a bejárók aránya az iskola tanulólétszámán belül.

Azért döntöttünk a két lépésben történő elemzés mellett, mert feltételeztük, hogy a vizsgált dimenziók tekintetében nagyobb különbség lesz majd a pályázatokon részt vevő intézmények és a pályázatot be nem nyújtott intézmények jellemzői között, mint a pályázatokon nyertes és vesztes iskolák között. E hipotézisünk mögött az a megfontolás húzódott meg, hogy a pályázati támogatásokból nagyon sok intézmény egyfajta önszelekció miatt maradt ki. Ez utóbbinak éppúgy lehet oka az információhiány, mint az az iskola részéről megfogalmazott előfeltevés, hogy az intézmény ilyen-olyan okok miatt nem tud majd megfelelni a pályázókkal szemben támasztott különféle követelményeknek, és annak lehetőségét sem zártuk ki, hogy bizonyos iskolák azért maradtak ki a pályázatból, mert az adott intézmény irányítói egyébként is ritkán pályáznak. Mindezek alapján feltételeztük, hogy az önszelekciós okok miatt nem pályázó intézmények és a pályázó intézmények objektív tényezőkkel leírható jellemzői közötti különbségek markánsabbak lesznek, mint a sikertelenül pályázó illetve a hivatalos szelekciós folyamat keretében kiválasztott intézmények jellemzői közötti különbségek. (Feltételezésünk megfogalmazódásakor az a szempont is szerepet játszott, hogy a formai és tartalmi okokból elutasított pályázatok az adatbázisban együtt szerepelnek, és egyes formai okok miatt elutasított pályázatok olyan iskoláktól származtak, amelyeknek adottságai révén egyébként minden esélye meg lett volna arra, hogy sikeresen szerepeljen.)

A pályázó és a nem pályázó iskolák összehasonlítása

Az intézmények az általuk nyújtott képzések típusa tekintetében igen változatos képet mutatnak. Az egyes intézménytípusok képviseltségét vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a legnagyobb arányban azok az iskolák pályáztak, amelyek 8 osztályos, 6 osztályos, vagy 4 osztályos gimnáziumi képzést (is) nyújtanak. A legkisebb arányban a kisegítő (speciális) osztályt is működtető általános iskolák pályáztak, ugyanakkor a fogyatékosokat oktató, gyógypedagógiai osztályt is fenntartó, illetve a 9–10. osztállyal működő általános iskolák közül egyik sem pályázott. (Ez utóbbi intézmények esetében a pályázástól való tartózkodásban komoly szerepet játszhatott az, hogy a pályázati kiírás nem kedvezett annak, hogy a fogyatékosként számon tartott illetve hátrányosabb társadalmi háttérű diákokat nagy számban nevelő intézmények is bekapcsolódjanak a programba.)

A pályázási kedv tekintetében fontos dimenzióknak tűnik az iskola által nyújtott szolgáltatások komplexitása: a pályázók között nagyobb arányban szerepelnek az alapfokú és középfokú oktatást egyaránt nyújtó iskolák, illetve a különféle középfokú oktatási formákat

ötöző intézmények, mint az alapsokaságban. (A csak egyfajta szolgáltatást nyújtó iskolák 3,5 százaléka, ezzel szemben a legalább kétféle vagy esetleg többféle képzést nyújtó intézmények 15,3 százaléka pályázott.) A iskolákat szolgáltatásaik bővítésére ösztönző társadalmi környezet ismeretében feltételezhető, hogy a fenti összefüggés korántsem a véletlen műve: valószínűsíthető, hogy a szolgáltatások körének bővítésében és az uniós támogatások megpályázásában egyaránt szerepet játszhat az, hogy mennyire jellemző az adott intézmény pedagógusaira illetve vezetőire a kezdeményezőkézség. Ez utóbbi tulajdonságnak éppúgy döntő szerepe lehet az iskola működését a változó körülményekhez igazító horizontális vagy vertikális szerkezetváltozást, kínálatbővítést eredményező változások elindításában, mint az intézmény erőforrásait bővítő illetve az iskola presztízsét növelő pályázati lehetőségek megragadásában.

A pályázók között leginkább felülreprezentáltak a felsőoktatási intézmények által fenntartott iskolák voltak. Ezután a megyei jogú városok és a fővárosi önkormányzat által fenntartott iskolák következtek. Az elemzésbe bevont iskolák között igen nagy arányt képviselő községi fenntartású iskolák voltak a leginkább alulreprezentáltak a pályázók között.

Mint ez a fenntartó szerinti megoszlás vizsgálatból már részben kiderült, a településtípus tekintetében különösen markánsak a különbségek a pályázó és nem pályázó iskolák között. A pályázást tekintve alapvetően minden településtípus előnyben van a községekkel szemben. Emellett a várakozásoknak megfelelően a pályázók között a bel-budai és belső pesti iskolák a leginkább felülreprezentáltak,² ez után következnek a megyeszékhelyeken, vagy megyei jogú városokban illetve a főváros külső kerületeiben elhelyezkedő iskolák. Ezzel szemben a községekben található iskolák 99,4 százaléka nem pályázott.

3. táblázat: A különböző településtípusokon működő iskolák megoszlása a pályázás tekintetében

Az iskola székhelye	Pályázó iskolák		Nem pályázó iskolák	Összesen
	eset	%*	%	%
Község	13	0,6	99,4	100,0
Nem megyei jogú város	63	6,5	93,5	100,0
Megyeszékhely, megyei jogú város	76	10,1	89,9	100,0
Budapest összesen	54	10,0	90,0	100,0
Ebből: belső kerületek	27	14,5	85,5	100,0
Ebből: külső kerületek	27	7,2	92,8	100,0
Összesen	206	4,7	95,3	100,0

* Az egyes településtípusok megoszlása pályázás szerint

Régióként, az ország különböző területi egységei szerint vizsgálódva azt tapasztaljuk, hogy a viszonylag sok pályázatot benyújtó budapesti iskolának köszönhetően Közép-Magyarország az egyetlen felülreprezentált nagytérség a pályázók száma tekintetében, illetve még a dél-alföldi régió iskolái képviseltették magukat jelentősebb arányban a pályázók között. A pályázók között legkevésbé képviselt nagytérségek az Észak-Alföld és a Dél-Dunántúl voltak.

A megyék szerinti megoszlást elemezve azt tapasztaljuk, hogy a megyékben működő összes iskolák számához viszonyítva a pályázó iskolák számát, Komárom-Esztergom és Csongrád

² Bel-budai és belső pesti iskolának nyilvánítottuk az I., II., XII. kerületi iskolákat Budán, illetve az V., VI., VII., VIII. és IX. kerületi iskolákat Pesten.

megye, valamint Pest megye iskolái vettek részt az átlagnál magasabb arányban a pályázaton, természetesen Budapest abszolút túlsúlya mellett.

Az iskola nagysága, tanulólétszáma szerint mind a pályázó, mind a nem pályázó iskolák nagyon változatos képet mutatnak, a pályázó iskolákban az átlagos tanulólétszám 520 körül volt, szemben a nem pályázó iskolák 306 fős átlagával, a községi iskolák esetében van a legnagyobb szerepe a pályázásban annak, hogy mekkora az iskola.

4. táblázat: A pályázó és nem pályázó iskolák átlagos tanulólétszáma településtípusonként

Településtípus	Pályázó iskolák		Nem pályázó iskolák	
	Iskolák száma	Átlagos tanulólétszám	Iskolák száma	Átlagos tanulólétszám
Budapest	54	516	505	406
Megyei jogú város	76	622	677	481
Nem megyei jogú város	63	435	899	427
Község	13	359	2053	171
Összesen	206	521	4134	306

Az iskolák eszközökkel való ellátottságát csupán egyetlen dimenzió, az iskolai könyvtár könyvvállománya alapján tudtuk csak vizsgálni. Az elemzés során azt tapasztaltuk, hogy az egy tanulóra jutó könyvek száma közel kétszer akkora a pályázó iskolákban, mint a nem pályázókban, ezt a tényt azonban némiképp gyengíti a magas szórás (96,82), ami azt jelzi, hogy a magas átlagérték részben abból fakad, hogy egy-két iskola esetében kiugró értékekkel találkozhatunk.

Az iskola etnikai összetételére, illetve közvetve a hátrányos helyzetű tanulók nagy részarányára utal a cigány felzárkóztató programban részt vevő tanulók száma. (Ez az egyetlen legálisan hozzáférhető mutató, amelyből következtetni lehet a cigány származású illetve a roma identitást vállaló tanulók iskolán belüli részarányára).³ A pályázó általános iskolák 96 százalékában egyáltalán nem működik ilyen program, (a pályázók közül 5 iskolában vettek részt diákok ilyen programban, a résztvevő diákok tanulólétszámon belüli részaránya 2 és 17 százalék közötti volt) míg a nem pályázó általános iskolák esetében a fenténél alacsonyabb, 83 százalékos részarányt képviselnek azon iskolák, amelyekben nem működik cigány felzárkóztató program.

Nem mutatott lényeges eltérést ugyanakkor a pályázó és nem pályázó iskolák közt sem a sikeresen érettségizők aránya, sem az iskola vonzáskörzetének kiterjedtségére utaló naponta bejáró tanulói arány, sem a középiskolákban esetében mért felvételi túljelentkezési arány.

Az iskola társadalmi presztízsére utaló mutató a nők aránya a tanári karban. Ezen mutató szerint is valamivel kedvezőbb a pályázó iskolák helyzete, ezen iskolák tantestületében átlagosan 75 százalékos a nők aránya, míg a nem pályázó iskolák esetében 79 százalék a nők aránya a pedagógusok között.

A bizonyos tárgyakat emelt óraszámban tanulók, illetve fakultációra járó tanulók aránya lényegesen magasabb a pályázók, mint a nem pályázók között. A legnagyobb különbséggel a gimnáziumi „komoly” tantárgyak esetében találkozhatunk: a matematika, történelem, magyar és a természettudományos fakultációk léte, illetve hiánya tekintetében tapasztalhatjuk a legtöbb eltérést. Ugyanakkor az általános iskolákat vizsgálva kisebb mértékű eltéréseket

3 Mivel ez a program csak az általános iskolákban fut, a középiskolákra és szakiskolákra vonatkozóan egyáltalán nincs ilyen jellegű adat.

tapaszthalhatunk, eme intézménytípus esetében a matematikai és zenei emelt szintű oktatásban való részvétel arányszámai tekintetében van viszonylag nagy különbség.

Vizsgálni kívántuk a nyelvszakos pedagógusoknak tantestületen belüli arányát is, és azt tapasztaltuk, hogy átlagosan másfélszer több nyelvszakos pedagógus jut 100 tanárra a pályázó iskolákban, mint a nem pályázókban. Az idegen nyelvet tanulók aránya szintén markáns különbséget mutat: a nem pályázó iskolákban a tanulók 83 százaléka tanul valamilyen nyelvet, míg a pályázó iskolákban ez az arány 118 százalék. (Ez a szám úgy lehetséges, hogy az adatok összesítésekor kétszer veszik figyelembe a két idegen nyelvet tanulókat.)

Az igazgatók iskolai végzettsége szerint is nagyfokú különbség fedezhető fel a pályázó és nem pályázó iskolák között. A többi kulturális- és társadalmi presztízsmutató kapcsán tapasztalt eltéréshez hasonlóan ez esetben is megfigyelhető, hogy a pályázó iskolák igazgatói (főleg a kevésbé esélyes iskolatípusok, így például a szakiskolák és az általános iskolák esetében) magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint a nem pályázó iskolák igazgatói. A tanári kar átlagos iskolázottságára is áll az, hogy a pályázó iskolák tanári kara többnyire képzetesebb, mint a nem pályázóké.

A sikeresen és a sikertelenül pályázó iskolák

A sikeres és sikertelen (illetve vegyes eredményt elért) iskolák összehasonlításakor már csak a pályázó iskolák populációján belüli összevetést alkalmaztunk.

A pályázó iskolák alcsoportján belül már nem mutatkozott jelentős különbség a sikeres és sikertelen pályázók között, sem az intézmény típusa, sem fenntartója szerint.

Ezzel szemben az iskolák településtípusát tekintve a budapesti iskolák (akár a főváros belső, akár külső kerületeiben vannak) sikeresebben pályáztak, ezzel szemben a vidéki iskolák minden csoportja (így a megyeszékhelyeken, a városokban és a községekben működők egyaránt) a vártnál valamelyest kevésbé voltak sikeresek. A pályázó iskolák regionális elhelyezkedése tekintetében a Közép-Magyarországi régióból pályázó iskolák valamivel sikeresebbnak mutatkoztak, az ország keleti felében működő és a Dél-Dunántúl iskoláit pedig valamivel nagyobb arányban utasították el a várhatónál. Az ennél részletesebb megyei elemzést vizsgálva azonban kitűnik, hogy a Közép-Magyarországi régió iskolái azért tűnhetnek „sikeresebbnak”, mert valójában a budapesti iskolák értek el kiemelkedően jó eredményt, ezzel szemben a Pest megyei pályázatok közül az átlagosnál valamivel többet utasítottak el.

Sem a tanulólétszám, sem a nők tantestületen belüli részaránya, sem a sikeresen érettségizők aránya tekintetében nincs lényeges különbség a sikeres és elutasított pályázók között. Az etnikai kisebbséggel rendelkező iskolák (legalábbis a cigány felzárkóztató programot indítók) gyakorlatilag alig pályáztak, köztük a megoszlás esetleges.

Az emelt szintű illetve fakultációs oktatásban részesülők aránya tekintetében viszont lényeges eltérést találtunk: a sikeresen pályázó iskolák tanulóinak 40 százaléka tanul emelt szinten valamilyen tantárgyat (az idegen nyelveket nem számítva), ezzel szemben az elutasított iskolák esetében ez az arány csak 25 százalékos.

A pályázó általános iskolák közül azok voltak sikeresebbek, amelyekben működött matematikai-szakkör, vagy emelt szintű matematika oktatás, a gimnáziumok esetében pedig a művészeti képzést vagy fakultációt tartók voltak sikeresebbek. Ami a fakultációs lehetőségeket kihasználók részarányát illeti, azt találtuk, hogy a sikeresen pályázó iskolákban a diákok nagyobb hányada élt e lehetőségekkel, és e fiatalok elsősorban matematika, magyar, történelem, művészettörténet és számítástechnika fakultációra jártak.

Az egy tanulóra jutó könyvek számát illetően a sikeres iskolák helyzete valamivel kedvezőbb, mint a sikertelen illetve vegyes eredményt elért iskoláké.

Az idegen nyelvet tanulók aránya a sikeres iskolák esetében valamivel magasabb (átlagosan 115 százalékos), mint az 107 százalékos átlagos értékkel jellemezhető elutasított iskolák esetében. A nyelvszakos pedagógusok aránya is magasabb a sikeres iskolák tantestületeiben, mint az elutasított iskolák tanári karában.

Összegzés

A kutatás eddigi eredményeit összegezve megállapítható, hogy az adatainkkal mérhető lényeges különbségeket a pályázó és nem pályázó iskolák között találhatunk, ugyanakkor a sikeres és elutasított iskolák közötti különbségek kisebbek, az elemzés során használt mutatók döntő része nem jelzett jelentős eltéréseket, ilyeneket vélhetően csak finomabb mutatók alkalmazása esetén találhatnánk.

A legjelentősebb különbségeket a területi dimenziók tekintetében érzékelhetjük. A pályázás és a pályázástól való tartózkodás, akárcsak a sikeres vagy sikertelen pályázás egyik legfontosabb háttérváltozójaként az iskoláknak a területi egyenlőtlenségek rendszerében elfoglalt helye jelölhető meg. Az iskolának a települési hierarchiában elfoglalt helye, illetve a regionális elhelyezkedése igen nagy mértékben meghatározza azt, hogy egy adott iskola pályázni fog-e vagy sem. A pályázás tekintetében gyakorlatilag az összes településtípus előnyt élvez a községekkel szemben, míg az iskola regionális helyzete szerint a Közép-Magyarországi régió, azon belül is Budapest iskoláinak adottságai különösen kedvezőek a pályázáshoz az összes többi országrész iskoláival szemben.

A Comenius program keretében pályázatot benyújtó, illetve a nem pályázó iskolák között nem csak a területi egyenlőtlenségek szerint érzékelhetünk különbséget, hanem az intézmény által nyújtott képzési formák tekintetében is. Ezen összefüggés szerint az általános iskolai képzést nyújtó iskolák kisebb, a négy osztályos gimnáziumi, és szakközépiskolai képzést nyújtók pedig nagyobb arányban nyújtottak be pályázatot. Ezt az összefüggést a statisztikai próba alapján nem a korábban bemutatott területi eltérések okozzák, azaz nem egymást elfedő, hanem egymást erősítő összefüggésekről van szó.

Ezen alapvető tényezőkkal összefüggésben, és ezt az alapszituációt kiegészítve számos dimenzió, így az iskola társadalmi-, anyagi-, etnikai-, és kulturális státusát jelző mutatók tekintetében érzékelhetünk különbségeket a pályázó és nem pályázó iskolák között. Ilyen például a fenntartó típusa, a könyvtár ellátottsága, a cigány felzárkóztató programban való részvételi arány. Ugyancsak itt említendő az emelt szintű oktatás (mely tényező tekintetében a településtípustól függetlenül is szignifikáns különbséget érzékelhetünk, és amely dimenzió ugyanakkor az intézménytípussal is szorosan összefügg).

Összességében tehát elsősorban a budapesti és a nagyvárosokban található jól ellátott, emelt színvonalon oktatni képes, magas társadalmi presztízsű iskoláknak van leginkább esélyük arra, hogy pályázókká váljanak.

A fenti eredmények értékelésekor azt is figyelembe kell venni, hogy egy olyan viszonylag új készség, mint a pályázatírás, pályázni tudás, előbb alakul ki a központi helyeken, a magasabb társadalmi presztízsű iskolákban. (Kivétekként persze az egy-két rosszabb adottságú intézmény lelkes és ambiciózus vezetői, illetve tanárai is érhetnek el sikereket)

A sikeresen és sikertelenül pályázó iskolák közötti különbségekből nem érdemes messze-menő következtetéseket levonnunk, mivel az elutasított pályázatok között egyaránt szerepeltek a formai és tartalmi okokból elutasított pályázatok.

A fentieket figyelembe véve mindenesetre örömnkre szolgálhat az a tény, hogy viszonylag kevés szignifikáns különbséget találtunk a sikeres és elutasított pályázók között egyes olyan, a pályázásban való részvételt közvetlenül nem befolyásoló dimenzió tekintetében, mint amilyen a sikeresen érettségizettek részaránya, vagy a nők tantestületen belüli aránya. Ezzel szemben a területiség a sikerességet is befolyásolja: a főváros iskolái különösen előnyös helyzetben vannak a vidéki iskolákhoz képest.

László Miklós

Nemzetközi kapcsolatok, pályázati attitűdök és gyakorlat Socrates-programok a magyarországi általános és középiskolákban

A vizsgálatról

A kutatásunk során egy kérdőíves felmérés segítségével kívánunk alkotni egyebek között a Comenius-1 program ismertségéről. Ezen túlmenően – a kérdést tágabb kontextusba helyezve – kíváncsiak voltunk arra is, hogy a hazai közoktatási rendszer egészébe hogyan illeszkednek ezek programok: így például mekkora az irántuk mutatkozó igény, mennyire elfogadott ma Magyarországon az iskolák gazdasági és pedagógiai gyakorlatában pályázati úton támogatásokat szerezni.¹

Lehetőségünk adódott arra, hogy a kérdőíves felvétel során gyűjtött adatokat, az iskolák OM azonosító kódjai segítségével összevegyük az OM győri Információs és Informatikai Irodájának adatbázisával. Így a statisztikai módszerekkel történő elemzéssel kideríthetjük, hogy milyen összefüggésben álltak a pedagógusok, iskolavezetők külkapcsolatokkal, Európai Unióval, pályázati tevékenységgel, projektszemlélettel kapcsolatos attitűdjei az iskolák területi elhelyezkedésével, infrastrukturális adottságaival, pedagógiai szolgáltatásaival, az oktatók felkészültségével és a tanulók szociális és egyéb jellemzőivel; és ezek a tényezők mennyiben befolyásolhatják a nemzetközi kapcsolatokban és a Socrates-programokban való részvételi hajlandóságot.

Úgy véljük, a kérdőíves vizsgálat eredményei és az OM adatbázisa segítségével árnyaltabb képet kaphatunk arról, hogy miként jellemezhetők azok az iskolák, ahol e programok nehezebben találhatnak érdeklődőkre vagy megvalósítókra.

Az adatfelvétel 2001 szeptemberében és októberében történt. A kérdőívhez csatolt levélben az iskolavezetőket és a nemzetközi kapcsolatok valamint az EU által támogatott közoktatási programok terén leginkább jártas tanárokat kértük meg, hogy válaszoljanak kérdéseinkre.

Hét megye (Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Somogy és Pest) valamint Budapest általános- és középiskoláit – összesen mintegy 3600 intézményt – vontuk be a vizsgálat körébe. A kiválasztáskor figyelembe vettük a megyék regionális elhelyezkedését, Budapest esetében pedig, annak érdekében, hogy megfelelő számú válasz érkezzon vissza, minden általános és középiskolának postáztuk a kérdőívet. Az adatfelvétel „önkitöltős” kérdőívek segítségével történt, melyeket postai úton juttatunk el a kiválasztott iskolákba. A közel 3600 kérdőívből 923 érkezett vissza, az elem-

¹ A kutatási beszámoló teljes szövegét lásd az alábbi kötetben: A Socrates/Comenius 1. alprogram első szakasza Magyarországon (1998–2001), Kutatásvezető: Bajomi Iván, Szerk: Bokányi Krisztina és Kurucz Katalin, Tempus Közalapítvány, 2003, Budapest, 142 o.